

שירות המבחן - תפקידו וחשיבותו

שירות המבחן הינו שירות ממלכתי-סוציאלי מטעם אגף מיוחד במשרד הרווחה, המעוגן בדיני פלילים ופועל בהתאם למערכות אכיפת חוק בארץ. הוא נועד לספק מענה שיקומי וטיפולי עבור מבוגרים וקטינים החשודים או נאשמים בעבירות פליליות, וניתן על ידי עובדים סוציאליים שעברו הכשרה מיוחדת כקציני מבחן. עו"ד אסף דוק מסביר אודות תפקידו של שירות המבחן וחשיבות הקשר עימו וכן על חשיבותו של תסקיר שירות המבחן בדין הפלילי.

מהו שירות המבחן?

שירות המבחן מיועד לתת מתן מענה שוויוני ואחיד לכלל הציבור הנדרש, ללא קשר לרקע הסוציו אקונומי, ולספק שיקול חוץ משפטי למערכת המשפט בהתבסס על גישות אבחוניות וטיפוליות ספציפיות. שיטות אלו נועדו בעיקר לאיתור חשודים או אשמים בעלי נכונות ופוטנציאל לטיפול ושיקום, ומתוך כך להקטין את חומרת עונשם ולהפנות יותר משאבים לשיקוםם והשתלבותם מחדש בחברה.

תפקיד שירות המבחן למבוגרים

שירות המבחן למבוגרים ניתן על פי הפניית שופט או על ידי בקשת חשוד ונידון בעבירה פלילית שגיל מעל 18. תפקידו של שירות המבחן למבוגרים הוא להעניק למבוגרים מסגרת אבחון וטיפול בקהילה, במטרה לצמצם ולמנוע פעילות והתנהגות עבריינית באוכלוסיה הבוגרת בארץ על ידי מערכת מאבחנת ומשקמת. כחלק מתפקידו של קצין המבחן, הוא בוחן את התנהגותו של האדם במטרה למצוא אפשרויות התנהלות אחרות שיוציאו אותו ממעגל הפשיעה, ויתנו לו כלים להשתלב בקהילה - חוות דעת זו נקראת תסקיר שירות מבחן. בחינת ההתנהגות נועדה ליצור שינוי ביכולת האדם להתמודד עם בעיות ומכשולים, ולסייע לו לפתח ולרכוש כלים לחיים נורמטיביים והשתלבות מוצלחת בחברה. ההשתלבות תתאפשר בין היתר על ידי חיבור למערכות וגופים שונים הנותנים שירותים ומשאבים, כדוגמת האפשרות להשתלב במסגרות תעסוקה או מסגרות חברתיות. מעבר לכך, שירות זה נועד לספק לבית המשפט תסקיר שהינו חוות דעת מקצועית אישית יותר אודות חשוד או נאשם, אשר לה השפעה ישירה על גזר דינו או המשך ריצוי עונשו. חוות הדעת המספקת תמונה רחבה אודות הרקע הנפשי, סוציאלי ונסיבתי שהובילו לביצוע עבירה, ומציעה דרכי ענישה ושיקום יותר מתאימות למקרה הספציפי של כל אדם.

תפקידו של שירות המבחן לנוער (קטינים)

שלא כמו שירות מבחן למבוגרים, שירות המבחן לנוער מוענק לכל קטין מגיל 12 עד 18 שנפתח נגדו תיק פלילי. זהו טיפול סוציאלי חינוכי הניתן על ידי קציני מבחן בעלי הכשרה מיוחדת לעבודה עם קטינים. השירות מהווה חלק מכל שלבי אכיפת החוק, כולל במסגרת חקירות במשטרה, פרקליטות ובית המשפט. במסגרתו הקטין עובר הליך של אבחון וחקירה סוציאלית ופסיכולוגית. האבחון מוגש כתסקיר למערכות האכיפה ובוחן את מצבו הנפשי, השכלי

והפיזי של הקטין. כמו כן, נבחנים מצבו ותפקודו של הקטין במסגרת המשפחה ובית הספר, מבחינה חברתית ותעסוקתית, והיותו מעורב בעבר בפעילות עבריינית או פלילית. בנוסף לכך נבחנים יחסו של הקטין לעבירה שביצע ויכולתו להודות במעשה ולהתחרט עליו. שירותי המבחן לקטינים נועד גם לספק תסקיר מעצר הממליץ על אופן ואופייה של ענישת הקטין. התסקיר עשוי להמליץ בין היתר על עיכוב הליכים, ומוגש לידי בתי משפט או היועץ המשפטי לממשלה, וגם כהכנת ומסירת דוחות עבור לשכת הגיוס. מעבר לכך, שירותי מבחן לקטינים כוללים סיוע ופיקוח אחר קבלת טיפול אישי או קבוצתי של הקטין במסגרות שונות, במטרה לאפשר לו להשתקם ולהשתלב מחדש בחברה.

למרות שלעיתים בני הנוער עלולים לראות את שירות המבחן כגוף הפועל נגדם, מדובר במערכת שאמורה לפעול לטובתם, ובעזרת שיתוף פעולה עם שירות המבחן ניתן להמתיק את עונשם של קטינים ולמצוא עבורם פתרונות מיטיבים שיעזרו להם לחזור למסלול חיים נורמטיבי. המאמר הבא מפרט מעט על שירות המבחן לנוער, דרכי פעולתו, מטרותיו, וכיצד ניתן להיעזר בשירותיו לשיקום וקידום בני נוער שהסתבכו עם החוק.

מהו תסקיר שירות מבחן?

הליך פלילי במדינת ישראל בשנים האחרונות הפך להליך מחמיר ומעניש בייחוד על עבירות זניחות שבעבר ניתן היה לצאת מהם עם קנס כספי או עבודות לתועלת הציבור. כיום בשל ריבוי התחכום ושלל העבירות הקיימות, בתי המשפט מחמירים בענישה ונותנות לנאשם "זכות" נוספת לחזור בו ממעשיו במטרה להקל בעונשו. תסקיר שירות מבחן נערך ע"י עובדת סוציאלית מטעם המדינה ובכך מבודדים באופן חלקי את הנאשם מהסניגור המייצג אותו. אותו קצין או קצינת מבחן אמורה לבחון בדרכים מיוחדות לרבות בשיחות עם החשוד בכדי שבסיום ההליך ניתן יהיה להכין תסקיר מבחן בעניינו.

מטרת התסקיר כפי שצינו לעיל, היא להקל או להמתיק את עונשו של החשוד באם הביע חרטה על מעשיו בעת שהותו ובדיקתו אצל קצינת המבחן. לא מעט פעמים, חשודים או נאשמים הנשלחים לשירות מבחן, רואים בהם "שלוחה" של המשטרה או החקירות ולא משתפים עימם פעולה. כאשר מדובר בחשוד אשר נמצא במעצר עד תום ההליכים, נועד התסקיר להקל בעניין מעצרו ואף להמליץ על שחררו בתנאים מגבילים.

כאשר מדובר בנאשם המנהל הליך משפט פלילי טרם מתן פסק וגזר הדין, נועד שירות המבחן באמצעות התסקיר הנערך לנאשם לקבוע אם ניתן להקל בעונשו ובאיזו מידה. התסקיר למעשה בוחן את מבנה אישיותו ומבצע אנליזה וסינטזה על אופי ומהות הנאשם ומבסס קווים לדמותו, בוחן אם מביע חרטה על מעשיו וזאת כדי שניתן יהיה להמליץ על אופי הענישה. אופי הענישה ברוב המקרים מתייחס לענישה בין כתלי בית הכלא אל מול ענישה שיקומית ולבחון על סמל הממצאים איזו מבין הענישה עשויה להשפיע על אישיותו בהווה ובעתיד - בהתאם לאופי העבירה ומצב התיק בעניינו באותה נקודת זמן.

חשוב לציין כי לתסקיר שירות המבחן יש משקל לא מבוטל על תוצאות ההליך הפלילי והמשפט המתנהל נגד הנאשם ויש ביכולתו לקבוע למעשה אופי הענישה בהליך הפלילי או אופי הסדר הטיעון אליו ניתן יהיה להגיע עם התביעה במטרה להקל בעונשו של הנאשם.

במידה ונמצא כי אישיותו של הנאשם חיובית - כנתון עולה משירות תסקיר המבחן, יהיה קל יותר לסניגור המייצג את הנאשם להגיע להסדר טיעון מקל בדבר רמת ואופי ענישתו בתיק. אם תסקיר המבחן שלילית, כלומר, הנאשם לא הביע חרטה על מעשיו ולא שיתף פעולה בעת התסקיר, העובד הסוציאלי לא יתרשם לחיוב מכוונתו של הנאשם להשתקם ויכול להיווצר מצב בו ייעשה המצב בעייתי יותר.

עורך דין פלילי מקצועי, המכיר את ההליכים הקבועים בחוק, יכול להדריך נכונה את הנאשם אותו הוא מייצג ולהכינו טרם שלב תסקיר המבחן באופן כזה שישרת את המטרה טוב יותר, במטרה להגיע להסדר טיעון איכותי ובעונש מקובל על כל הצדדים. במרבית המקרים בו נעזרים בשירות עו"ד מטעם הסגוריה הציבורית (ייצוג משפטי בחינם), "זוכה" הנאשם להזנחה לא מקצועית, אשר אינה מכוונת את הנאשם להתמודדות עם תסקיר המבחן ויכול לחרוץ את גורלו באופן גורף.

חלק בלתי נפרד מעבודת ההכנה מול שירות תסקיר המבחן בין הסניגור המייצג את הנאשם לבין הנאשם עצמו, הוא עריכת סימולציה על שאלות ותשובות עליהן עתיד להישאל ונושאי שיחה מהותיים וקובעים בעת התסקיר עצמו. עבודת ההכנה עם הנאשם, תפחית במידה ניכרת את התרגשותו או חרדתו של הנאשם מתסקיר שכזה ותסייע לו להוביל מהלך חיובי שישרת אותו בהווה ובעתיד. פעולת ההכנה והרצון של הנאשם לעבור אותו, מגלות סימנים ורצון להשתקם ובכך מקלות עליו את הדרך בדבר עסקת טיעון מקלה לעונש טרם מתן פסק וגזר הדין.

חשוב לציין כי משקל שירות תסקיר מבחן בעניין חשוד או נאשם, כמוהו כשם חקירה פלילית במשטרה וכי השירות נמצא בצד של התביעה ולא הסנגור - כלומר בשירות המדינה. עורך דין פלילי מקצועי ואיכותי, אשר לקוחותיו חשובים לו מחד וההצלחה בתיק שלהם בפרט, אמור להכין אותם להליך שכזה ובאופן מקצועי, כשם שהיה מכין אותם לחקירה במשטרה או לכל הליך פלילי אחר ובעל משקל. ללא הכנה מעמיקה ויסודית של החשוד או הנאשם בידי עו"ד פלילי מטעמו לתסקיר שכזה ובאופן מקצועי בכל דרך שיבחר לנכון, ייחשב בדבר להזנחה חמורה שיכולה להוות משקל רב בענישה ובחומרת העבירות הפליליות המיוחסות לו.

רשימת כתובות וטלפונים של משרדי שירות המבחן למבוגרים

סניף	כתובת	טלפונים	פקס
אילת	רח התמר 4, קריית הממשלה	08-6372695	08-6341167
אשדוד	רח' האורגים, בנין הפורום- משרד 86, קומה ב' ת.ד. 370 מיקוד 77103	08-8519721 / 08-8519720	02-5085785
אשקלון	רח' הרצל 30 בית פרנק - קומה 2, ת.ד. 128 מיקוד 78101	08-6778769/ 08-6778777/08-6778768	08-6724864
ביהמ"ש העליון ברכה וייס	שערי המשפט, ירושלים	02-6759629	02-6759628
הנהלת השרות	ירמיהו 39, ירושלים	02-5085816/15	02-5085968

/ 02-5085990 02-5085147	09-9507884/5	רח' הדר 2 הרצליה	הרצליה
04-6326713	04-6245001	רח' הלל יפה 13	חדרה
04-6727413	04-6727400	אלחדיף 5 בניין סיטי	טבריה
02-5085141	09-7999101/2/3	שאהין סנטר טייבה ת.ד. 5462	טייבה
/ 02-5085091 02-5085092	08-6252405/ 08-6252444/08-6252406 08-6252402-3/	שד' שזר 21 בית נועם באר-שבע	מחוז באר-שבע
02-5085153	04-8619600	רח' חסן שוקרי 5 חיפה ת.ד. 3028	מחוז חיפה והצפון
02-5085780 / מעצרים 02-5085783	02-5310400	רח' יפו 236 מגדל דניאל ירושלים ת.ד. 36650 מיקוד 91366	מחוז ירושלים
02-5085994 / פקס 02-5085895 של"צ	03-5125511/03-5125636/03-5125625 03-5125751/	שד' ירושלים 22 תל-אביב ת.ד. 8084 מיקוד 61080	מחוז תל-אביב והמרכז
02-5085567	04-6088615	רח המחצבה 2001, אזור התעשייה נצרת	נצרת
02-5085139 / פקס 02-5085140 של"צ	09-8339586	רח' ברקת 3 מיקוד 42390	נתניה
	4-9014357/ 04-9014302/3	רח' יהושפט 32	עכו
04-6401353	04-6094333	רח' ירושלים 4 מיקוד 18820	עפולה
02-5085984	03-9121222/03-9121201/03-9121202	רח' ההסתדרות 26/28 בית פלינר, קומה 4	פתח תקוה
04-6820655	04-6820653/ 04-6820650	רח' וייצמן 4 קניון צפת (מתחם דובק)	צפת
02-5085096	08-6621662 08-6621666	שדרות לכיש 5 ת.ד. 114 מיקוד 82000	קרית גת
04-6817639	04-6957805	ככר צה"ל בנין צחר מיקוד 10200	קרית שמונה
02-5085027	03-9536600/03-9536601/5	רח' ישראל גלילי 3	ראשל"צ
02-5085137 / פקס 02-5085138 של"צ	08-97889508-9788964	הרצל 91, קומה 5 (קניון חדש), קרית הממשלה	רמלה

רשימת כתובות וטלפונים של שירות המבחן לנוער

מספר פקס	טלפון	כתובת	אזור
02-5085971	02-5085803	ירמיהו 39, ת"ד 1260, ירושלים מיקוד 91012	הנהלת השירות

02-5085068	08-6991843 08-6991844 08-6991846	שדרות התמרים 4, קומה 2, קריית הממשלה, אילת	אילת
08-8519719	08-8519700 08-8519707	האורגים, בניין הפורום 82, אשדוד 77609	אשדוד
08-6755635	08-6778778	הרצל 30, בית פרנק, קומה 2, ת"ד 104, אשקלון	אשקלון
02-5085090	08-6252555 08-6252530	רמב"ם 2 (בית רקיעים), באר שבע 84209	באר-שבע
02-5085090	02-5007701	הרצל 9, בית שמש	בית שמש
02-5085023	09-9541865	הדר 2, הרצליה 46290	הרצליה
02-5085491	04-6245000	הלל יפה 13, קומה 4, חדרה 38203	חדרה
02-5085150	04-8619666	חסן שוקרי 5, קומה 4 רווחה, ת"ד 3028 חיפה	חיפה
02-5085498	04-6727416	אלחדיף 62, בניין טבריה סיטי, ת"ד 154 טבריה	טבריה
02-5085596	09-7999120	רחוב ראשי, שהין סנטר 40400, קומה ב', טייבה	טייבה
02-5085788	02-6218555	כנפי נשרים 24, קומה ב', כניסה א', גבעת שאול, ירושלים 95464	ירושלים
02-5085789	02-6262120 02-6262265	ואדי אלג'וס 49, ת"ד 54871 ירושלים	י-ם המזרחית

02-5085481	09-7634800 09-7634801	התע"ש 23, קומה 2. ת"ד 2153 כפר סבא, 44641	כפר-סבא
02-5085569	04-6122500 04-6122501 04-6122502	מגדלי נצרת, מרג' אבן עאמר, חניון א', מגדל B, קומה 9, נצרת, ת"ד 2046	נצרת
09-8336075	09-8305600	ברקת 3, נתניה 42122	נתניה
02-5085119	04-9014350 04-9014351	יהושפט 32, עכו 24512	עכו
04-6094303	04-6094300 04-6094301	ירושלים 4 בניין השקם, עפולה 17000	עפולה
02-5085597	03-9121200 03-9121231 03-9121232 03-9121233	ההסתדרות 26, עפולה 49540	פתח-תקווה
02-5085108	04-6920205 04-6922335	ויצמן 20, צפת ת"ד 1265	צפת
02-5085097	08-6818783 08-6818784 08-6818785	הגפן 3, קומה 1, קריית גת 8200	קריית גת
02-5085169	04-6957800	בניין צחר, קומה א, כיכר צה"ל, צפת	קריית - שמונה
02-5085991	08-9314160 08-9314168	אופנהיימר 10, פארק ת.מ.ר, רחובות 76701	רחובות
02-5085143	08-9788969 08-9788981	הרצל 91, קומה 5, רמלה 72504	רמלה

25/01/2020

077-5006206

052-6885006

שירות המבחן - תפקידו וחשיבותו

03-5125510
03-5125601 , קיבוץ גלילות 106
02-5085045 03-5125542 תל אביב
03-5125603 6687758
03-5125604

תל אביב